

“FAKAT SİYASET HER ZAMAN BİR
TUTARSIZLIKLAR BİLİMİDİR.”

STEFAN

ZWEIG

MARY
STUART

6. BASKI

Çeviri: KASIM EĞİT - YADİGAR EĞİT

♥ can
modern

STEFAN ZWEIG
MARY STUART

Can Modern

Mary Stuart, Stefan Zweig

Almanca aslından çeviren: Kasım Eğit - Yadigar Eğit

Maria Stuart

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2016

6. basım: Kasım 2019, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3180-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750731808

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

STEFAN ZWEIG

MARY STUART

BIYOGRafi

Almanca aslından çeviren
Kasım Eğit - Yedigâr Eğit

♥can

Stefan Zweig'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Dünün Dünyası, 1985

Amok Koşucusu, 1990

Yarının Tarihi, 1991

Lyon'da Düşün, 1992

İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar,
1995

Günlükler, 1997

Satranç, 1997

Değişim Rüzgârı, 1998

Amerigo, 2005

Marie Antoinette, 2006

Sabırsız Yürek, 2006

Joseph Fouché, 2007

Rotterdamlı Erasmus, 2008

Balzac, 2009

Macellan, 2010

Hayatın Mucizeleri, 2011

Montaigne, 2012

*Vicdan Zorbalığa Karşı ya da
Castellio Calvin'e*, 2014

*Üç Usta: Balzac, Dickens,
Dostoyevski*, 2015

*Şeytanla Savaş: Hölderlin, Kleist,
Nietzsche*, 2017

*Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu - Bir
Kadının Hayatından 24 Saat*, 2017

*Kendi Hayatını Yazan Üç Yazar:
Casanova, Stendhal, Tolstoy*, 2017

O Muydu?, 2018

Bir Kalbin Çöküşü, 2018

Olağanüstü Bir Gece, 2019

Émile Verhaeren, 2019

STEFAN ZWEIG, 1881'de Viyana'da doğdu. Avusturya, Fransa ve Almanya'da öğrenim gördü. Savaş karşıtı kişiliğiyle dikkat çekti. 1919-1934 yılları arasında Salzburg'da yaşadı, Nazilerin baskısı yüzünden Salzburg'u terk etmek zorunda kaldı. 1938'de İngiltere'ye, 1939'da New York'a gitti, birkaç ay sonra da Brezilya'ya yerleşti. Önceleri Verlaine, Baudelaire ve Verhaeren çevirileriyle tanındı, ilk şiirlerini ise 1901'de yayımladı. Çok sayıda deneme, öykü, uzun öykünün yanı sıra büyük bir ustalıkla kaleme aldığı yaşamöyküleriyle de ünlüdür. Psikolojiye ve Freud'un öğretisine duyduğu yoğun ilgi, Zweig'in derin karakter incelemelerinde ifade bulur. Özellikle tarihsel karakterler üzerine yazdığı yorumlar ve yaşamöyküleri, psikolojik çözümlenmeler bakımından son derece zengindir. Zweig, Avrupa'nın içine düştüğü siyasi duruma dayanamarak 1942'de Brezilya'da karısıyla birlikte intihar etti.

KASIM EĞİT, 1948'de Adana'da doğdu. Doktorasını 1978'de Almanya'da Ruhr Üniversitesi'nde yaptı. Edebiyatbilim ve çeviribilim uzmanı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi ve bölüm başkanı. Friedrich Dürrenmatt'ın *Duruşma Gecesi*, Stefan Zweig'in *İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar* ve *Değişim Rüzgârı*, Heinrich Böll'ün *Frankfurt Dersleri* ve *Melek Sustu*, Theodor Fontane'nin *Effi Briest*, Thomas Mann'ın *Buddenbrooklar*, *Değişen Kafalar* ve *Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı* adlı yapıtlarını dilimize kazandırdı.

YADİGAR EĞİT, 1951'de İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Ruhr Üniversitesi ve Ege Üniversitesi'nde tamamladı. Dilbilim ve çeviribilim uzmanı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi. Heinrich Böll'ün *Solgun Köpek* ve *Melek Sustu*, Thomas Mann'ın *Buddenbrooklar*, *Değişen Kafalar* ve *Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı* adlı yapıtlarını dilimize kazandırdı.

İÇİNDEKİLER

Giriş	11
Birinci Bölüm: Beşikteki Kraliçe (542-1548)	21
İkinci Bölüm: Fransa'da Geçen Gençlik Dönemi (1548-1559)	37
Üçüncü Bölüm: Kraliçe, Dul ve Yine de Kraliçe (Temmuz 1560-Ağustos 1561)	53
Dördüncü Bölüm: İskoçya'ya Dönüş (Ağustos 1561)	73
Beşinci Bölüm: Taş Yerinden Oynadı (1561-1563)	93
Altıncı Bölüm: Büyük Politik Evlilik Piyasası (1563-1565)	111
Yedinci Bölüm: İkinci Evlilik (1565)	137
Sekizinci Bölüm: Holyrood Sarayı'nda Kader Gecesi (9 Mart 1566)	157
Dokuzuncu Bölüm: İhanete Uğrayan Hainler (Mart-Haziran 1566)	181
Onuncu Bölüm: Korkunç Bir Karışıklık (Temmuz'dan Noel'e Kadar 1566)	201
On Birinci Bölüm: Bir Tutku Trajedisi (1566-1567)	223
On İkinci Bölüm: Ölüme Giden Yol (22 Ocak-9 Şubat 1567)	253
On Üçüncü Bölüm: <i>Quos Deus Perdere Vult...</i> (Şubat-Nisan 1567)	273

On Dördüncü Bölüm: Çıkılmaz Yol (Nisan-Haziran 1567)	297
On Beşinci Bölüm: Tahttan İndiriliş (1567 Yazı)	327
On Altıncı Bölüm: Özgürlüğe Veda (1567 Yazından 1568 Yazına Kadar)	345
On Yedinci Bölüm: Bir Ağ Örülüyor (16 Mayıs-28 Nisan 1568)	363
On Sekizinci Bölüm: Ağ Daralıyor (Temmuz 1568-Ocak 1569)	377
On Dokuzuncu Bölüm: Karanlıkta Geçen Yıllar (1569-1584)	393
Yirminci Bölüm: Son Raunt (1584-1585)	411
Yirmi Birinci Bölüm: Kavgaya Son Veriliyor (Eylül 1585-Ağustos 1586)	427
Yirmi İkinci Bölüm: Elisabeth Elisabeth'e Karşı (Ağustos 1586-Şubat 1587)	455
Yirmi Üçüncü Bölüm: "Sonum, Başlangıcım Olacaktır" (8 Şubat 1587)	483
Son Deyiş (1587-1603)	499

GİRİŞ

Açık ve belirgin olan, kendini anlatır; gizemin etkisi ise yaratıcıdır. Belirsizlik perdesinin gölgelediği tarihsel kişiler ve olaylar bu nedenledir ki hep yeniden yorumlanmak ister. Mary Stuart'ın yaşam trajedisi, tarihsel bir soruna dair gizemin tükenmeyen cazibesine klasik bir örnek olarak gösterilebilir. Dünya tarihinde belki de başka hiçbir kadın edebiyata bu kadar çok konu olmamış, dramlarda, romanlarda, biyografilerde ve tartışmalarda böylesine çok konu edilmemiştir. Mary Stuart, üç yüz yılı aşkın bir süre boyunca yazarları hep cezbetmiş, biliminsanlarının ilgisini çekmiştir; insan onun kişiliğini, dinmeyen bir enerjiyle yeniden şekillendirmeye kendini hâlâ mecbur hissetmektedir. Çünkü karmaşık olan her şey açıklığa, karanlık olan da aydınlığa kavuşmak ister.

Ama Mary Stuart'ın yaşamındaki sır perdesi, çelişkili olduğu kadar farklı yorumlarla da anlatıldı: Belki de yaşamı böylesine farklı biçimde yorumlanan bir kadın daha yoktur; bazen bir katil, bazen bir şehit, bazen budala bir entrikacı, bazen de bir azizedir. Ancak tuhaftır ki, onun kişiliğinin betimlenmesindeki bu farklılıklar, bize ulaşan malzeme eksikliğinden değil, tam tersine insanın kafasını karıştıracak kadar çok oluşundan kaynak-

lanır. Saklanan belgeler, protokoller, evraklar, mektuplar ve raporların sayısı binleri aşmaktadır: Mary Stuart'ın suçlu ya da suçsuz olduğu konusunda yürütülen tartışmalar, üç yüz yıldan beri her yıl yeni bir çabayla ve sürekli tekrarlanmaktadır. Ama eldeki belgeler ayrıntılı ve titiz bir şekilde incelendikçe, tarihe tanıklık eden bütün bu belgelerin (ve dolayısıyla bunlara dayanarak yapılan betimlemelerin) doğruluğu da ne yazık ki sorgulanır hale gelmektedir. Çünkü bir belgenin orijinal elyazılı, eski ve arşivlerce tasdik edilmiş olması, bu belgenin salt bu nedenden dolayı güvenilir ve gerçeğe uygun olduğu anlamına gelmez. Aynı zaman dilimi içinde bir ve aynı olayın, dönemin gözlemcileri tarafından nasıl şaşırtıcı bir farklılıkla aktarılabildiği, Mary Stuart vakasından başka bir yerde daha net tespit edilemez. Burada tarihe tanıklık eden her evet sözcüğüne karşı belgelerle kanıtlanmış bir hayır sözcüğü, her suçlamaya karşı bir özür yer alır. Yanlış olan doğruyla, yalan ve uydurma olan da gerçeğe öyle şaşırtıcı bir şekilde karıştırılır ki, her türlü görüş ve düşünce en inandırıcı biçimde ortaya konulabilir: Mary Stuart'ın kocasının öldürülmesinde suç ortağı olduğunu göstermek isteyen biri, düzinelerce tanık ifadesi ortaya sürebilir ve bu, onun masum olduğunu kanıtlamaya çalışanlar için de geçerlidir; onun resminin istenilen şekilde boyanması için gerekli olan renkler önceden karıştırılmıştır. Ortaya konulan bu bilgiler karmaşasına bir de siyasetten ya da milli vatanseverlikten ileri gelen yandaşlık eklenirse, o zaman resmedilen kişilik daha da acımasızca değişime uğrar. İki kişi, iki düşünce ve iki dünya görüşü arasında var olmak ya da var olmamakla ilgili ne zaman çatışma çıksa, insan doğası gereği birini haklı bulmak, diğerini haksız bulmaktan, birine suçlu, diğerine suçsuz demekten kendini alamaz ve ister istemez taraf olur. Ancak söz konusu bu olayda olduğu gibi, onun ya-

şamını tasvir edenler, çoğu zaman birbiriyle çatışan düşünceleri, dinleri ya da dünya görüşlerini temsil ettikleri için, onların tek taraflılıkları kaçınılmaz hale gelmektedir. Protestan yazarlar genellikle suçu Mary Stuart'ın üstüne atarken, Katolikler daha çok Elisabeth'i suçlarlar. İngiliz yazarlar onu her zaman bir katil olarak sunarken, İskoç yazarlar alçakça bir iftiranın masum bir kurbanı olarak gösterirler. Bir taraf en hararetli tartışmalara konu olan kutu mektuplarının¹ doğruluğuna kesin olarak inanırken, öteki taraftakiler de aynı şekilde sahte olduğunu ileri sürerler; tarafların görüşleri ve yorumları en önemsiz bir olayın içine kadar ısrarla sokulur. Belki de bu yüzden, İngiliz ve İskoç olmayan, dolayısıyla aralarında herhangi bir kan bağı bulunmayan bir yazarın nesnellik namına daha saf ve daha önyargısız hareket etmesi olasıdır; bu trajediyi bir sanatçının tutkulu ama yine de tarafsız ilgisiyle ele almak, belki de daha ziyade bir yazarın işidir.

Mary Stuart'ın bütün yaşam koşulları hakkındaki biricik hakikati bildiğini iddia edecek olursa, elbette yazar da cüretkârlık etmiş olur. Çünkü ulaşılabileceği tek şey, ancak olasılığın en üst noktasıdır ve bu yazarın elini vicdanına koyarak hissettiği nesnel şeyler bile her zaman öznel olacaktır; çünkü kaynaklar duru akmadığı için aradığı gerçeği bulanık sulardan çıkarmaya mecbur kalacak, aynı zaman dilimi içinde yazılmış olan raporlar birbiriyle çeliştiği için, bu davanın en küçük ayrıntısında bile hafifletici ve suçlayıcı tanık ifadeleri arasından birini seçmek zorunda kalacaktır. Bu seçim sırasında ne kadar dikkatli olur, işini ne kadar düzgün yaparsa yapsın, düşüncelerini bazen bir soru işaretiyle sonlandıracak ve Mary Stuart'ın yaşamındaki şu ya da bu gerçeğin karan-

1. İskoçya Kraliçesi Mary Stuart'ın, Bothwell Kontu James Hepburn'e yazıp kutular içinde gönderdiği söylenen sekiz mektuptan oluşur. (Ç.N.)

lıkta kaldığını ve belki de hep böyle kalacağını kabul ederse, dürüst davranmış olacaktır.

İşte bunun için bu kitapta işkence, korku ya da baskı altında alınan ifadelere hiçbir biçimde değer vermeme ilkesine özellikle dikkat edilmiştir: Salt gerçeği arayan bir kimse, baskı altında yapılan itirafları hiçbir zaman doğru ve geçerli sayamaz. Aynı şekilde casusların ve elçilerin (o devirde ikisi hemen hemen aynı şeydi) raporları da büyük bir dikkatle incelenmiş ve her bir belgenin doğruluğuna kuşkuyla yaklaşmıştır; eğer burada buna rağmen sonelerin ve kutu mektuplarının büyük bir kısmının gerçek olduğu düşünülüyorsa, bu ancak titiz bir incelemeyle ve bizi ikna edici nedenler ortaya konulduktan sonra olmuştur. Arşivlerce kaydedilmiş belgelerde birbiriyle çelişen iddiaların bulunduğu her yerde, bu belgelerin her birinin kaynağı ve siyasi motifleri titizlikle araştırılmış, biri ya da diğeri arasında karar vermek zorunda kalındığında başvuru en son ölçüt, eldeki verileri tek tek inceleyerek bunların psikolojik olarak bütün aktörlerin karakterine ne ölçüde uygun olabileceği ilkesi olmuştur.

Çünkü Mary Stuart'ın kişiliği aslında hiç de öyle gizemli değildir: Kişiliğinin sadece dışsal gelişiminde bir birlik yoktur; ama iç dünyası baştan sona kadar düz ve berraktır. Mary Stuart, yaşam serüveni kısa bir zaman dilimi içine sıkışan çok ender ve heyecan verici kadın tiplerinden biridir; bu gibi kadınların parlak dönemleri kısa ama şiddetli olur ve yaşadıkları sürece mücadele güçlerini yitirmezler, aksine yalnızca tek bir tutkunun dar ve yakıcı mekânı içinde kalırlar. Mary Stuart'ın duyguları yirmi üç yaşına kadar sakin ve dümdüz bir seyir göstermiş, yirmi beşinden sonra da bir defa bile olsun coşup kabarmamıştır; ancak bu arada geçen iki yıl içinde doğanın yıkıcı gücü, bir kasırga gibi onu etkisi altına al-

mış ve sıradan bir yaşamdan oluşan antik ölçekli bir trajediye dönüşerek *Oriestie*'de¹ olduğu gibi çok büyük ve şiddetli bir artışla tüm benliğini sarmıştır. Mary Stuart ancak bu iki yıl içinde hakiki anlamıyla trajik bir figürdür, bu baskının etkisiyle kendini aşmış, yaşamını mahvetmiş, aynı zamanda da ebediyete intikal etmiştir. Ancak kendisini insan olarak tamamen yok eden bu tutku sayesinde adı günümüz yazın dünyasında yaşamaya devam etmektedir.

İçsel yaşamındaki bu yok edici feryatla ortaya çıkan özel durum sayesinde Mary Stuart'ın yaşamının her türlü tasvirinin biçimi ve ahengi önceden belirlenmiş oluyor. Onun tasvirini yapmaya kalkışan biri, dimdik yükselen ve birdenbire aynı hızla aşağıya düşen yaşam dönemecini bir bütün olarak ortaya koymaya çalışmalıdır. İşte bu yüzden bu kitapta onun ilk yirmi üç yıllık yaşamını ve yine yirmi yıl kadar süren esaret yıllarını anlatmak için ayrılan bölümün, yaşadığı büyük trajediye ayrılan iki yıldan daha fazla yer tutmuyor olmasını bir çelişki olarak görmemek gerekir. Çünkü yaşanan bir yazgının etki alanı içindeki içsel ve dışsal zaman ancak görünüşte birbirinin aynıdır. Bir insan ruhunun gerçek ölçüsü, yaşanan bir hayatın olaylarla dolu oluşuna bağlıdır – ruh, zamanın akışını soğuk takvimden çok daha farklı bir şekilde sayar. Duygularla kabarıp coşmuş ve yazıyla yoğrulmuş bir ruh, en kısa bir zaman dilimi içinde bile sonsuz bir doyum kazanır; hareketli geçen tutkulu yıllar ise bir boşluk, kayan bir gölge ve sağır bir hiçtir. Bu nedenle bir insan yaşamının akışında sadece gerilimli ve kesin anlar belirleyicidir; yaşam ancak bunların içinden,

1. Aiskhylos'un MÖ 458'de yazmış olduğu eser. "Oreteia Üçlemesi" olarak da bilinen eser "Agamemnon", "Adak Sunucular", "Eumenidler" bölümlerinden oluşmaktadır. (Ç.N.)

bunların arasından bakıldığı zaman doğru anlaşılması olur. İnsan bütün gücünü ortaya koyunca, o zaman kendisi için ve başkaları için yaşar; ruh içeriden alevlenerek yanıp tutuşursa, dışsal olarak da ancak o zaman gerçek biçimini almış olur.

KİŞİLER

Birinci Sahne	İskoçya	1542-1548
İkinci Sahne	Fransa	1548-1561
Üçüncü Sahne	İskoçya	1561-1568
Dördüncü Sahne	İngiltere	1568-1587

İSKOÇYA

V. JAMES (1512-1542): Mary Stuart'ın babası.

MARIE DE GUISE-LORRAINE (1515-1560): V. James' in eşi,
Mary Stuart'ın annesi.

MARY STUART (1542-1587)

JAMES STUART, MORAY KONTU (1533-1570): Lord
Erskine'in kızı Margret Douglas ile V. James'in evlilik dışı
oğulları, Mary Stuart'ın üvey kardeşi, Mary Stuart saltana-
tından önceki ve sonraki İskoçya hükümdarı.

HENRY DARNLEY (STUART) (1546-1567): Annesi Lady
Lennox tarafından VII. Henry'nin torunu, VIII. Henry'nin
yeğeni, Mary Stuart'ın ikinci eşi, bu nedenle İskoçya tahtı-
na ortak oldu.

VI. JAMES (1566-1625): Mary Stuart ile Henry Darnley'nin
oğulları. Mary Stuart'ın ölümünden sonra yasalara uygun
olarak İskoçya kralı oldu. Elisabeth'in ölümünden sonra ise
I. James olarak İngiltere tahtına geçti.

JAMES HEPBURN, BOTHWELL KONTU: (1536-1578):
Sonraları Orkney dükü ve Mary Stuart'ın üçüncü eşi.

LETHINGTON'LU WILLIAM MAITLAND: Mary Stuart döneminin devlet bakanı.

JAMES MELVILLE: Mary Stuart'ın diplomatik işlerde görevli delegesi.

JAMES DOUGLAS, MORTON KONTU: Moray'in katlin-den sonraki İskoçya hükümdarı, 1581'de idam edildi.

MATHEW STUART, LENNOX KONTU: Henry Darnley'nin babası, ölümünden sonra Mary Stuart döneminin başsavcısı.

ARGYLL

ARRAN

MORTON DOUGLAS

ERSKINE

GORDON

HARRIES

HUNTLY

GRANGE'LI KIRKCALDY

LINDSAY

MAR

RUTHVEN

Mary Stuart'ın zaman zaman destekçisi, zaman zaman muhalifi olan, birbirleriyle sürekli irtibat halindeki lordlar. Neredeyse hepsinin sonu kaba kuvvetle geldi.

MARY BEATON

MARY FLEMING

MARY LIVINGSTONE

MARY SETON

Mary Stuart'ın çocukluk arkadaşı olan dört Mary.

JOHN KNOX (1505-1572): “Kirk” vaizi, Mary Stuart’ın baş-düşmanı.

DAVID RIZZIO: Mary Stuart sarayının sekreteri ve müzisyeni, 1566’da öldürüldü.

PIERRE DE CHASTELARD: Mary Stuart sarayının Fransız ozanı, 1563’te idam edildi.

GEORGE BUCHANAN: Hümanist, VI. James’in hocası, Mary Stuart aleyhinde kin dolu küçük düşürücü yazılar yazdı.

FRANSA

II. HENRI (1518-1559): 1547’den sonra Fransa kralı.

CATERINA DE’ MEDICI (1519-1589): II. Henri’nin eşi.

II. FRANÇOIS (1544-1560): II. Henri ile Caterina de’ Medici’nin en büyük oğulları, Mary Stuart’ın ilk eşi.

IX. CHARLES (1550-1574): II. François’nın küçük kardeşi ve ölümünden sonraki Fransa kralı.

LORRAINE KARDİNALİ

CLAUDE DE GUISE

FRANÇOIS DE GUISE

HENRI DE GUISE

} Dört De Guise.

RONSARD

DU BELLAY

BRANTÔME

} Mary Stuart onuruna eserler yazan ozanlar.

İNGİLTERE

VII. HENRY (1457-1509): 1485 sonrası İngiltere kralı. Mary Stuart’ın ve Darnley’lerin büyük büyükbabası.

VIII. HENRY (1491-1547): VII. Henry’nin oğlu, 1509’ dan sonra kral oldu.

ANNE BOLEYN (1507-1536): VIII. Henry'nin ikinci eşi, zina yapmakla suçlanarak idam edildi.

I. MARY (1516-1558): VIII. Henry'nin Aragon'lu Catherine ile evliliğinden olan kızı, VI. Edward'ın ölümünden sonra İngiltere kraliçesi.

ELISABETH (1533-1603): VIII. Henry ile Anne Boleyn'in kızları, babasının yaşadığı dönemde gayrimeşru sayıldı; ama üvey kardeşi Mary'nin ölümünden sonra İngiltere kraliçesi oldu.

VI. EDWARD (1537-1553): VIII. Henry'nin Jane Seymour'la yaptığı üçüncü evliliğinden olan oğlu, çocukluğunda Mary Stuart'la nişanlandı, 1547'den sonra kral oldu.

I. JAMES: Mary Stuart'ın oğlu, Elisabeth'in halefi.

WILLIAM CECIL, LORD BURLEIGH (1520-1598): Elisabeth döneminin güçlü ve güvenilir devlet bakanı.

SIR FRANCIS WALSINGHAM: Devlet sekreteri ve polis bakanı.

WILLIAM DAVISON: İkinci sekreter.

ROBERT DUDLEY, LEICESTER KONTU (1532-1588): Elisabeth'in sadık hizmetkârı ve âşığı, Elisabeth onun Mary Stuart'la evlenmesini önerdi.

THOMAS HOWARD, NORFOLK DÜKÜ: İmparatorluğun ilk soylusu, Mary Stuart'a evlenme teklifi etti.

TALBOT, SHREWSBURY KONTU: Elisabeth tarafından on beş yıl boyunca Mary Stuart'ı izlemekle görevlendirildi.

AMYS POULET: Mary Stuart'ın son zindan bekçisi.

LONDRA CELLADI

BİRİNCİ BÖLÜM

Beşikteki Kraliçe

1542-1548

Mary Stuart, İskoçya kraliçesi olduğunda altı günüdür: Kaderin kendisine armağan ettiği yaşamının yasa-sı, erkenden ve bilinçli bir sevinç yaşamadan daha en başta gerçekleşir. 1542 yılının puslu bir Aralık gününde Linlithgow Sarayı'nda dünyaya geldiği sırada, Falkland'daki komşu sarayda da, henüz 31 yaşında olmasına rağmen yaşamdan kopmuş, tacından bıkmış ve mücadele etmekten yorulmuş olan babası V. James, ölüm döşeğindeydi. Cesur, yürekli bir adamdı, aslen neşeli bir ruha sahipti, sanatseverdi, kadınların tutkulu dostuydu ve halkının güvenini kazanmıştı; pek çok kez kılık değiştirerek köy şenliklerine katılmış, köylülerle birlikte dans etmiş ve eğlenmişti. Yazdığı İskoç şarkıların ve baladların bazı-ları, ülke insanının belleğinde uzun süre yaşamaya devam etti. Ama bahtsız bir neslin bu bahtsız mirasçısı vahşi bir devirde, asi bir memlekette doğmuştu ve trajik yazgısı daha başlangıçtan itibaren onun yaşamının belirleyicisi olmuştu. Baskıcı ve acımasız komşusu VIII. Henry, onu Reform'a¹ gitmeye zorluyordu; ama V. James

1. Almanya'da Martin Luther'le başlayan, buradan Fransa'ya ve tüm Avrupa'ya yayılan, Katolik kilisesi karşıtı dinsel hareket. Protestanlığı doğurmuş ve ulus-devlet oluşumunun yolunu açmıştır. (Y.N.)

kiliseye sadık kalınca, hükümdarlarına zorluklar çıkarmaya her zaman hazır olan İskoç soyluları, bu iç çatışma ortamından hemen yararlanmaya kalkıştılar ve bu neşeli ve barışsever adamı, hiç istememesine rağmen sürekli bir kargaşaya ve savaşa sürüklediler. V. James'in Marie de Guise'e evlenme teklifinde bulunmasından dört yıl önce, bu inatçı ve yağmacı klana krallık etmenin ne büyük bir talihsizlik olduğunu, ona yazdığı bir mektupta açıkça anlatmıştı. Son derece samimi duygularla yazdığı mektubunda şöyle diyordu:

Madam, henüz yirmi yedi yaşındayım; ama başımdaki taç kadar hayatım da beni rahatsız ediyor... Çocukluğumdan beri yetim kalmış biri olarak ihtiraslı soyluların tutsağı oldum. Güçlü Douglas Hanedanı beni uzun süre esaret altında tuttu, bunun için bu ailenin adından ve bu aile ilgi bütün anılardan nefret ediyorum. Angus Kontu Archibald, kardeşi George ve onun sürgünde bulunan akrabaları, İngiltere kralını sürekli bize karşı kışkırtıyorlar. Ülkemin sınırları içinde vaatleriyle kandırmadığı ya da para vererek satın almadığı bir tek soylu kalmadı. Ne şahsım için ne de iradem ve adil kanunlar için güvencem kaldı. Madam, bütün bunlar beni ürkütüyor. Sizden destek ve öneri bekliyorum. Param yok, sadece Fransa'dan aldığım yardımlarla ya da varlıklı rahiplerimin küçük bağışları sayesinde saraylarımı güzelleştirmeye, kalelerimi korumaya ve gemiler yapmaya çalışıyorum. Ama baronlarım gerçekten kral olmak isteyen bir kralı katlanması zor bir rakip olarak görüyorlar. Fransa kralının dostluğuna, ordularının yardımına ve halkımın sadakatine rağmen baronlarıma karşı kesin bir zaferi kazanamayacağımdan korkuyorum. Eğer karşımda yalnızca ülkemin soyluları olsaydı, bu ulusa adalet ve barış yolunu açmak için bütün engelleri aşardım ve belki de hedefime ulaşardım. Ancak İngiltere kralı onlarla aramıza sürekli nifak sokmaya çalışıyor ve ülkemin içine ektiği sapkınlık tohumları kilise

çevrelerine ve halkın arasına kadar sirayet ediyor. Gerçi eskiden beri ben ve atalarım gücümüzü sadece kent sakinlerinden ve kiliseden alırdık; ama şimdi kendime şu soruyu sormak zorundayım: Bu güç acaba daha ne kadar devam edecek?

Kralın bu kehanetlerle dolu mektubunda dile getirdiği bütün felaketler gerçekleşir, başına çok büyük felaketler gelir. Marie de Guise'ten olan iki oğlu da beşikteyken ölür; V. James en verimli yıllarında, kendisine her yıl biraz daha acı veren tacını teslim edeceği bir erkek vârisinin olmadığını görmektedir. Sonunda İskoç baronları, istememesine rağmen onu güçlü İngiltere'ye karşı savaşa sürüklerler; ama son anda ihanet edip onu ortada bırakırlar. İskoçya, Solway Moss'ta yalnızca bir savaş kaybetmekle kalmamış, onurunu da kaybetmiştir: Klan beyleri tarafından terk edilen ve komutansız kalan birlikler, daha gerçek anlamda savaşmadan perişan bir şekilde darmadağın olurlar. Gerçek bir şövalye ruhuna sahip olan kral ise, bu son karar ânında yabancı düşmanlarla değil, artık kendi ölümüyle savaşmaktadır. Falkland Sarayı'ndaki yatağında, bu anlamsız savaştan ve üstündeki ağır yaşam yükünden yorgun ve bitkin düşmüş bir halde, ateşler içinde yatmaktadır.

9 Aralık 1542'de, işte o hüzünlü kış gününde, çöken sisin pencereyi kararttığı anda bir ulak, kapısını tıklatır. Ölüm döşegindeki bu hasta adama bir kızının olduğunu bildirir. Ama bitkin durumdaki V. James'in gelecek için artık umutlanacak ve sevinecek gücü yoktur. Niçin bir erkek vâris değildir? Ölümü bekleyen kral artık her şeyde bir felaket, trajedi ve çöküş görmektedir. Yazgısına teslim olmuş biri olarak şu yanıtı verir: "Taç bize bir kadından gelmişti, bir kadınla bizden gidecek." Bu hüzünlü kehanet, aynı zamanda onun son sözleridir. Artık daha fazla inlemektedir, yatağında duvara doğru döner ve bir

daha hiçbir soruya yanıt vermez. Birkaç gün sonra toprağa verilir ve Mary Stuart daha hayata gözlerini henüz tam anlamıyla açmadan, krallığının vârisi olur.

Ama hem bir Stuart hem de İskoçya kraliçesi olmak, iki misli karanlık bir mirastır; çünkü bu tahta çıkan Stuart'lardan hiçbirine o güne dek mutluluk ya da kalıcı bir hükümlanlık kısmet olmamıştır. Krallardan ikisi, I. James ve III. James katledilmiş, II. James ve IV. James de savaş meydanlarında öldürülmüşlerdi. Kaderin daha sonra gelen kuşaklardan ikisine, yani hiçbir şeyden habersiz bu masum kıza ve onun kanından gelen torunu I. Charles'a hazırladığı gelecek daha da korkunçtur: idam sehpası. Bu lanetli Atridler¹ soyundan gelen Stuart'ların hiçbirine, yaşamın zirvesine çıkmak kısmet olmamış, hiçbirinin şansı yüzüne gülmemiş, yıldızı parlamamıştır. Stuart'lar hem dışarıdaki düşmanlarla hem de kendi içlerindeki ve kendilerine karşı düşmanlarla sürekli mücadele etmek zorunda kalmışlardır, çevrelerinde ve içlerinde her bir huzursuzluk vardır. Kendileri gibi ülkeleri de barış yüzü görmemiştir; onlara karşı en vefasız davrananlar, en sadık olması gerekenlerdir: lordlar ve baronlar, bu karanlık ve güçlü, bu vahşi ve azgın, bu doyumsuz ve savaş düşkününü, bu inatçı ve dikkafalı şövalyeler soyu – yolu tesadüfen bu sisli ülkeye düşen şair Ronsard, "*Un pays barbare et une gent brutelle*,"² diye gönülsüzce şikâyet eder. Kendi topraklarında ve saraylarında küçük krallar gibi yaşamakta, köylüleri ve çobanları tıpkı kasaplık hayvanlar gibi hiç bitmeyen küçük çatışmalara ve soygunlara sürüklemektedirler; klanlarının mutlak hâkimi olan bu adamlar, savaştan başka bir varoluş sevinci tanımaz-

1. Miken Kralı Atreus'un halefleri. (Y.N.)

2. (Fr.) Barbar bir ülke ve acımasız insanlar. (Ç.N.)

lar; hayatta keyif aldıkları en büyük şey, kavga, kıskançlık ve güçlü olma hırsıdır. “Bu İskoçya lordlarının peşinde oldukları tek şey,” diye yazar Fransız sefiri, “para ve menfaat ilişkisidir; bu adamlara, prenslerine karşı görevlerini hatırlatmak, onurdan, adaletten, erdemli olmaktan ve asil davranışta bulunmaktan söz etmek onları sadece güldürür.” Kavgayla ve soygunculuğa yatkın olmaları nedeniyle tıpkı İtalya’nın *condottieri*’lerine¹ benzeyen ama içgüdüsel olarak daha kaba ve daha ölçsüz davranan eski ve kudretli Gordon’lar, Hamilton’lar, Arran’lar, Maitland’ler, Crawford’lar, Lindsay’ler, Lennox’lar ve Argyll’ler gibi klanlar, üstünlüğü ele geçirmek için sürekli ortalığı karıştırıp birbirleriyle kavga etmektedirler. Kimi zaman yıllarca sürdürdükleri çekişmeler için, kimi zaman da üçüncü bir kişiye karşı birlik oluşturmak için birbirlerine bağlılık yemini edip törensel bir edayla anlaşmalar imzalamakta, klikler ve nifak grupları oluşturmaktadırlar; ama hiçbiri samimi olarak diğerini desteklememektedir ve aralarında akrabalık bağı bulunsa da, birbirlerini kıskanmakta ve acımasız birer düşman olarak kalmaktadırlar. Kendilerini ister Katolik, ister Protestan olarak adlandırsınlar, vahşi ruhlarındaki kâfirlik ve barbarlık hiç değişmez –çıkarları neyi gerektiriyorsa öyle davranırlar– aslında her biri Shakespeare’in eserlerinde mükemmel bir şekilde tasvir ettiği kanlı *thane*’lerin², Macbeth’in ve Macduff’in torunlarıdır.

Bu azgın ve kıskanç çete ancak efendilerini, yani kendi krallarını alt etmek söz konusu olduğunda hemen birleşmektedir; çünkü sadakati bilmedikleri gibi söz dinlemeye de tahammülleri yoktur. Eski bir İskoçyalı olan

1. (İng.) Ortaçağ İngiltere’si ve İskoçya’sında kralın vasalı. (Ç.N.)

2. (İng.) Ortaçağ’da toprak karşılığı krala hizmet eden soylu. (Y.N.)

STEFAN ZWEIG ÜNLÜ İSKOÇ KRALİÇESİ
MARY STUART'TAN BAHSEDERKEN,
"DÜNYA TARİHİNDE BELKİ DE BAŞKA
HİÇBİR KADIN EDEBİYATA BU KADAR
ÇOK KONU OLMAMIŞ, DRAMLARDA,
ROMANLARDA, BİYOGRAFİLERDE VE
TARTIŞMALARDA BÖYLESİNE ÇOK
İŞLENMEMİŞTİR," DER.

KRALİÇENİN ENTRİKALAR, İTTİFAKLAR
VE POLİTİK HESAPLARLA GEÇEN,
İHANETLERLE YOLUNDAN SAPTIRILAN
KISA YAŞAMINI STEFAN ZWEIG İLK
KEZ 1935'TE ANLATTI. O GÜNDEN BU
YANA MARY STUART, YAZARIN EN
GÖZDE BİYOGRAFİLERİNDEN BİRİ.
TOPLUMSAL ROLLERİN ARDINDAKİ
İNSANA, OLAYLARIN ARDINDAKİ
DUYGULARA YOĞUNLAŞAN ZWEIG'İN
MARY STUART'I, DÜŞMEYEN
TEMPOSUYLA GERİLİM ROMANLARINI
ARATMAYACAK TÜRDEN...

#kralarınoyunu #satranç #nazizm #maviyolculuk #yalnızlık #ikisavaşarasında

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

biyografi

ISBN: 978-975-07-3180-6

9 789750 731808